



КИРИЛ И МЕТОДИЙ - гордостта на славяните стр. 3

Гордейте се с българския си произход! стр. 2

Българската ориентация към ЕС и НАТО не е антируска нагласа стр. 6

Да си помогнем сами - интервю с Кирил Дарманчев стр. 4-5

 **български**

ХОРИЗОНТИ

ИЗДАВА НАУЧНО ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРИСТИТЕ В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА БР. 1/2001 Г.

“ХОРИЗОНТИ” е пред всички нас

СКЪПИ ПРИЯТЕЛИ!

Пред вас е първият брой на “Български хоризонти” - издание на Научното дружество на българистите в Република Молдова.

Дружеството беше регистрирано през февруари 1994 г. с цел да обедини както професионални учени, така и краеведи, журналисти, учители, студенти и др. Първата му задача е да проучва историята, културата и езика на българската диаспора, многовековните връзки между Молдова и България и по този начин да се осигурява научно дейността на българските дружества, преди всичко на Българската община и държавните институции в републиката, които работят с българското население.

Работи се върху програми и проекти, като “Състояние и функциониране на българския език в РМ”, социологическо изследване “Българите в Молдова: ценностни нагласи”, “История на български селища в Молдова” и др. Като резултат бяха издадени до десетина монографии и сборници, проведени многобройни научни срещи. Дружеството също беше инициатор на доста родолюбиви прояви, по различен начин популяризира миналото и настоящето на българския народ.

Доста проучвания, родолюбиви прояви все още са малко познати на широката българска общественост. Не е тайна например, че доста ръкописи не са публикувани. Поради липса на вестници и списания на български език сънародниците не са в течение на жи-

Продължава на стр. 2

Съвместна българо-молдавска експедиция за разкопки в Южна Добруджа стр.10

Гергьовден при българите в Молдова стр. 11

Време за самоутвърждаване - за театъра в Тараклии стр. 12

Ботев и на него даде път стр. 14

Величието на един тих погвиз стр. 15

XII РЕПУБЛИКАНСКА ОЛИМПИАДА по български език и литература

стр. 8



Ученицката от XII клас Яна Шишкова, победителка в олимпиадата

СЪДЪРЖАНИЕ
"Хоризонти..." е пред всички нас

Петър Родински - Гордейте се с българския си произход	2
Юлия Пискулийска - Кирил и Методий - гордостта на славяните	3
Акад. Дмитрий Лихачов - народ с велика култура	3
Лазар Георгиев - Апотеоз на свободата	4
Иван Кавалов - Да си помогнем сами - интервю	4-5
Николай Червенков - Българската ориентация към ЕС и НАТО не е антируска нагласа - интервю	6-7
Закон за българите, живеещи извън Република България	7
Елена Рацеева - XII републиканска олимпиада по български език и литература	8-9
Кирилка Демирева - Осмисляне на делника	9
Съвместна българо-молдавска експедиция за разкопки в Южна Добруджа - разговор	10-11
Александър Кавалов - Гегрговден при българите в Молдова	11
Иван Кавалов - Време за самоутвърждаване	12-13
Калина Канева - Ботев на него даде път	14-15
Михаил Бъчваров - Бондар - Величието на един тих подвиг	15
Павел Каянджи	14
Иван Грек - депутат в парламента - разговор	16
Петър Бурлак - Вълканов - Изказване от Черни връх	16
Мишо Хаджийски - Козя гайда	16-17
Георги Барбаров - Свободни мисли	17
Тодор Стоянов - Всемир, Обновяване	17
Александър Миланов - Учебник по родолюбие	18
Нови книги	18
Хумор и сатира	19

Български ХОРИЗОНТИ, бр. 1/2001 г.
Издава: Научно дружество на българистите в Република Молдова
Редколегия: Иван Кавалов, Иванка Ротар, Лазар Георгиев, Николай Русев, Николай Червенков (отговорен редактор)
Компютърен набор Мария Червенкова
Адрес: - MD-2028, of Chisinau, str. Miorita, 3/1, ap. 94, t. 22-58-79; e-mail: chervencov@mail.md
София, т. 56 23 26
Ръкописи, писма и рисунци не се рецензират и не се връщат. Отговорност за съдържанието на рекламните носители носи фирмата или лицето-рекламодагата. Материали по-големи от три стандартни страници не се приемат.

"ХОРИЗОНТИ" е пред всички нас

От стр. 1
вота на своята етническа общност, нямат възможност да обсъждат своите проблеми. Особено това го усещаме след закриването на вестник "Родно слово" (гл. редактор Нико Стоянов), който успя да стане трибуна на бесарабските българи. В момента от време на време излиза в Тараклий вестник "Български глас" (ред. Димитър Боримечков), но това е крайно недостатъчно.
Ние нямаме претенция да запълним този вакуум. Нашето издание има преди всичко задължението да представя отделните изследвания, да отразява живота на Научното дружество на българистите в РМ. Обаче като българистично издание ще се опитва да разкрива миналото и настоящето както на нашата диаспора, така и изцяло на българския народ, включително на сънародниците ни по света. Надяваме се да говорим за отделни селища, предприятия, институции, да представяме наши сънародници. Също така желаем да разказваме на

читателите за народните традиции: празници и делници, носии и накити, песни и танци. Специално място ще заема Тараклийският район.
Иска ни се напълно да бъде представена дейността на Българската община (председател Валентин Кунев), която обединява българите от Молдова, първото българско дружество в Молдова "Възраждане" (председател Иван Забунов), също и институциите с българско начало, като Българското училище "Васил Левски" в Кишинев, Педагогическия колеж-лицей "Св. св. Кирил и Методий" в Тараклий, Музикалния колеж "Христо Ботев" в Твардица, българските отделения в Педагогическия университет "Йон Крянгъ" и Комратския университет, секция "Българистика" към Молдавската академия на науките и т. н. Същевременно планираме да разкриваме междуетническите отношения в републиката, политиката на държавата спрямо националните малцинства.

ГОРДЕЙТЕ СЕ С БЪЛГАРСКИЯ СИ ПРОИЗХОД!

Завърши дейността си в Молдова посланикът на България в Кишинев г-н Петър Воденски. Повече от пет години той беше свидетел на активния политически живот в нашата република. Отблизо се запозна с българската диаспора. Със сигурност можем да констатираме, че ни то едно от родолюбивите начинания не мина без негово участие и подкрепа.
Уважаеми г-н Воденски!
Научното дружество на българистите в Република Молдова най-искрено Ви благодари за поддръжката, разбирането и стойността. Желая Ви здраве, семейно щастие, успехи в по-нататъшната отговорна дипломатическа работа!
С удоволствие публикуваме обръщението на г-н Воденски към нашите читатели.



Тези дни напускам гостоприемната земя на Република Молдова. В дипломатическата практика работата в дадена държава има винаги определен срок. Аз имам шанса да изкарвам практически два срока. Успях да се запозная с много от Вас, да наблюдавам Вашата родолюбива дейност. Бях свидетел как се изправят на крака Българската община и Научното дружество на българистите, как продължава да разгръща своята работа първото в страната българско дружество "Възраждане". Заедно с вас се вълнувах за съдбата на Тараклийската административно-териториална единица, която сега се превръща в икономическо и културно средище на българите в Молдова, на това, че българските дружества винаги работеха заедно, имат завоюван авторитет в страната и в голяма степен спомогнаха за постигане на желаните резултати.
Не скривам: радвах се на всяка излязла от печат българска книга, на всяка организирана научна конференция, художествена изложба, радио- и телевизионно предаване, постановки на драматичния театър... Искрено казано, винаги ми останат в паметта ми великоленните фолклорни концерти от Твардица, Тараклия, Кортен, Кайраклия и други български селища. Няма да забравя срещите по случай Националния празник на България, честването на Деня на народните будители в българското училище "Васил Левски", Деня на славянската писменост, българската просвета и култура, откриването на бюста-паметник на Васил Левски. Трудно ми е да изброя всички прояви, които дълбоко са ме вълнували и са оставили незаличима следа в укрепването на българщината в Молдова.
Повярвайте, от наша страна се правеше всичко възможно за развитие на връзките и сътрудничеството на българите тук с България, с български държавни и обществени институции. На сбогуване ми се иска да подчертая, че в целокупната си дипломатическа дейност в Кишинев аз винаги съм срещал от Ваша страна разбиране и подкрепа, за което съм Ви искрено благодарен.
Желая ви и в бъдеще да пазите своето българско национално самосъзнание, да се гордеете със своя произход, да браните своите културно-етнически права, да бъдете достойни граждани на Република Молдова!

С уважение: Ваш Петър ВОДИНСКИ

Предполагаме, че българите от Молдова имат желание да знаят какви са днешните грижи на хората в България, как протича там политическия, икономическия и културен живот.

За насоките на нашите интереси говорят и предвидените рубрики "Имена, които трябва да знаем", "Паметни места", "Наши съвременници", "Нови книги", "Из дейността на дружествата", "Новини от България", "Наш архив" и др.

Радва ни, че макар и да сме в самото начало, ние вече разполагаме с доста материали за публикуване. Периодичността на изданието ще зависи от финансовото осигуряване. Този брой стана възможен благодарение на фирма "PRISTA" (Русе, България), поела разностите за отпечатването му, както и на помощта на Държавната агенция за българите в чужбина, на областния управител на гр. Русе г-н Йордан Борисов, на които искрено благодарим.

Надяваме се, че ще имаме подкрепа и в бъдеще.

ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

МИНАЛО НЕЗАБРАВИМО

КИРИЛ И МЕТОДИЙ - ГОРДОСТТА НА СЛAVЯНИТЕ

Юлия ПИСКУЛИЙСКА, секретар на Съюза на българските журналисти

Кой иска да пропишем на латиница? Онзи, който не познава щастието да се нарисува картина с думи, съкровено създадени и съкровено пренасяни през времето... "Гора зашуми, вятър поведе..." „Къдър лих поток се пени" - всеки посвоему изживява великолепието на едно усещане. Не зная как бих го казала на латински. Не зная как бих възприела онези знаци, които за мен и у мен нямат корени. Съвременният свят поглежда към отделните националности, към тяхната култура. Но как? С желанието за „глобализация". С желанието за една световна общност, където необикновената и неповторима самобитност ще бъде разсъблечена, уеднакъвявана, дялкана по някакъв образец. Опитът да се откажем от кирилицата посяга на душата ни. Не това е мостът за общуване!

Народ без писменост не би оцелял. Глаголицата, сътворена от Кирил, е действието с уникална мощ, мечт с вечен блясък. Времето стопява истини, потува първообрази. Някъде в зрачката на разстоянията остава не едно начало. Така сме свикнали със своите букви, че изворът ни се струва съвсем естествен. Всяка буква е част от наши чувства, от интимния ни свят: казали сме и са ни казвали „мамо", „гора" ни е връщала в бунтовни или любовни люлки, „обичам" е докосвала с хиляди различни нюанси сърцата ни. Под земята на националността буквите са преплитали думи-корени: и са заедно.

Така е: изворът ни се струва съвсем естествен. Той е постигнат. Но как? Двамата солунски братя имат своята самостоятелна и обща характеристика. Единият е млад и жаден да постига. Другият - мъдър и последователен, подкрепя и подтик за младото рамо. Със завидна обща култура - и двамата. Посветили живота си на една идея - и двамата. Дори нещо от този живот да е мит (дали наистина са покръствали около Брегалница? Дали наистина майка им, Мария, е славянка?) - този живот ни е спасил от претопяване. Няма ги, например, полабските славяни. И други ги няма. Но буквите на двамата братя са нашия спасителен пояс. Спасителният пояс на славянството. Братята са гонени, преследвани - и възвеличавани. Гонени заради идеята си. Възвеличавани пак заради нея. Образец за саможертва, образец за дипломация, за ерудиция - а и започтеност - малцина и в световната история носят това богатство и единство. Геният Кирил, с възбата си мисъл, с дълбоките познания е могъл да има и по-друга съдба. Но е избрал последователната саможертва. Ние, българите, сме себе си, ние сме народ тъкмо поради тази саможертва.

Всякакво начало можем да открием у двамата братя: ако се е предавало през времето, ако е минавало през кръвта на думите, тяхна заслуга е - и диалогът, усетът за него, за величието на спора. За спора като възможност за движение.

Над всичко обаче остава отстояването на идеята. Добър урок за всеки, който тръгва някъде чрез една идея и я зарязва, когато си поиска. В делото на двамата братя има много поуки: без образование нищо не се отстоява. Изданието ще зависи от финансовото осигуряване. Този брой стана възможен благодарение на фирма "PRISTA" (Русе, България), поела разностите за отпечатването му, както и на помощта на Държавната агенция за българите в чужбина, на областния управител на гр. Русе г-н Йордан Борисов, на които искрено благодарим.

Помня детството с венците от люляк. Всяка година. След колко века? За да се предава една народна любов така дълго, значи е оценена по достойнство една идея. Думата значение е някак преупотребена, попрегоряла от употреба. Но наистина сътвореното от Кирил и Методий е значимо. Защото можем да кажем: н а р о д с м е. И да изпишем това с глаголицата, наречена от Климент КИРИЛИЦА.

НАРОД С ВЕЛИКА КУЛТУРА

Акад. Дмитрий ЛИХАЧОВ



Акад. Дмитрий Лихачов (1906-1999 г.) е изтъкнат руски литературовед, текстолог. Неговото дело са фундаментални изследвания върху "Слово за похода на Игор" и върху литературата и културата на Древна Русия - "Возникновение древнерусской литературы" (1952), "Величайшие произведения литературы" (1953), "Поэтика древнерусской литературы" (1967), "Начало русской литературы XI - начало XII века" (1978), "Памятники литературы Древней Руси" (1978) и др. На български език са излезли трудовете му "Големият свят на руската литература" (1976) и "Големият свят на руската литература" (1986).

...никога не съм предполагал, че българите могат да се отричат от себе си. Българите по дух не са националисти. А сега изведнъж се представят като националисти, готови да подчинят националните си интереси на криворазбрани европейски интереси.

Когато един народ не притежава своя оригинална култура, неговото съществуване се обезсмисля. Ако българите се бяха слели с латинската култура, щяха да бъдат нищо за света. Затова сте народ с велика култура, защото тя има свое лице и е оплодотворила други наро-

ди. И тъкмо затова тя заема почетно място сред европейските държави. А славянската писменост е съединявала народите, не ги е разделяла като националисти. Един повик за отказ от кирилицата ще внесе вътрешно разединение, разкол в българската култура и българската нация.
Някои славяни ползват латиницата, но е очевидно колко латинската азбука е по-несвършена от кирилицата... Кирилицата съответства на духа на българския народ, тя е продължение на старобългарската традиция. Може да се установи корел-

нът на всяка дума, произходът ѝ, а това облекчава и изучаването на правописа. Ако бъде въведена латиница, то ще е конюнктурен политически акт, а не истинска българска писменост. Преминаването на латиница би отрязало цялото минало на България, културата ѝ. Но да се остава без минало и без вековна култура е немислимо. Как може да се говори така лекомислено в изгода на някои съображения? В най-добрия случай това е глупост, а не в добрия - това е плитко подмилкване пред богатия Запад.

ПЪРВИЯТ ПРАЗНИК

В най-далечно минало светите братя Кирил и Методий са считани по-скоро за църковни дейци, „светци", отколкото за народни будители. Делото им било обвито с религиозно було, под което слабо прозирало рационалното зърно на великия им исторически подвиг.

Най-стари данни за честване на Кирил и Методий се намират в Асеновото евангелие от края на X век. Църковни служби в памет на двамата братя се правят на 14 февруари и 14 октомври (за Кирил) и на 6 април и на 11 май (за Методий). Кога точно е установен денят 11 (24) май за единен празник, не е известно, но има данни, че празникът на Кирил и Методий се е чествал и в Русия още през XVII век.

За първи път в България 24 май е отбелязан като празник на Кирил и Методий, като Ден на българската писменост и славянската култура в книгата „Мясецослов или Календар Вечни" на Велко Каролов, издаден през 1853 година в Цариград. В книгата авторът пише, че денят 11 (24) май е определен за честване на

Кирил и Методий, „учители български и на всички славянски народи от български род, които са измислили славянските букви и се потрудили, че превели священното писание от гръцки език на нашия славянобългарски".

Официално денят на Кирил и Методий се празнува за първи път на 24 май 1857 г. в Пловдив. Славянските просветители били патрон на училището, в което учителства пламенният родолюбец Йоаким Груев. По негова инициатива е организирано празненство. Специално за тържеството то написва песен, с която възхвалява делото на Кирил и Методий.

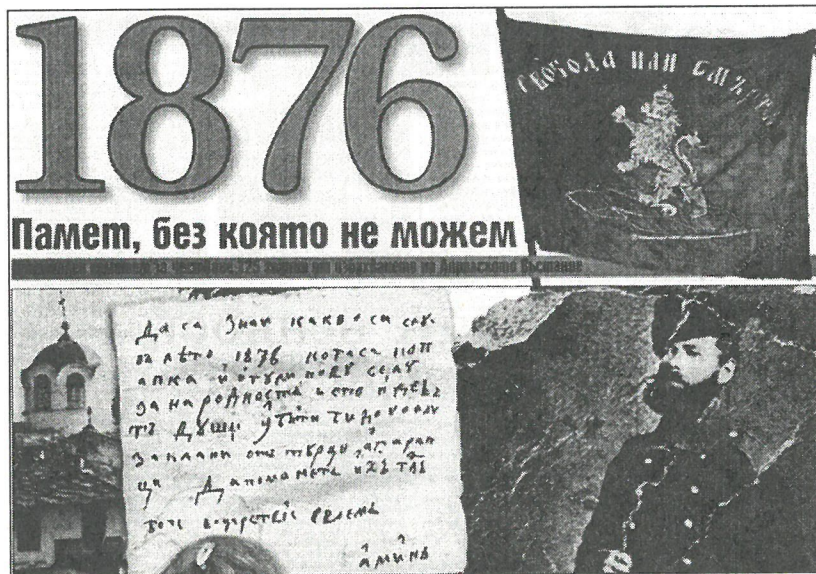
Идеята на Йоаким Груев намира добър прием сред българския народ. Чрез „Цариградски вестник" той предлага празникът да се утвърди занаят в цялата страна. И действително, само след десетина години почти навсякъде, където живеят българи, включително и при нас в Бесарабия, денят 24 май започва да се чества най-тържествено, превръща се в мил и затрогващ български празник.

Държава	Кирилица	Пошишат на Кирилица
България	територия	110 993 кв. км
	население	8 339 850
Беларус	територия	207 600 кв. км
	население	10,3 млн.
Македония	територия	25 713 кв. км
	население	2 104 040
Сърбия	територия	88 400 кв. км
	население	9,8 млн.
Русия	територия	17 075 400 кв. км
	население	147,7 млн.
Украйна	територия	603 700 кв. км
	население	52,1 млн.
Обща територия - 18 111 806 кв. км, което е 26,8% от територията на света;		
население (общо) 230 343 890 души, или 12,42% от населението на света.		

Данните са от справочника на БТА "Светът", 1998 г.

125 ГОДИНИ ОТ АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ

АПОТЕОЗ НА СВОБОДАТА



Факсимиле на 1-ва страница на Юбилейния вестник за Априлското въстание

В многовековната история на българската държава има десетки върхове, чиято слава никога няма да помръкне. Един от тях е Априлското въстание през 1876 г., за което макар и да се чуват тук там различни мнения, никой не може да изтрие от народното съзнание величавата оценка на народния поет Иван Вазов: "... Картаген надмина, Спарта засрами!"

Тази година българският народ отбелязва юбилейната му 125-годишнина. Според плана на Гюргевския комитет то трябвало да отхвърли османското иго и възкреси свободата на унижения българският народ. Още през декември 1875 г. членовете на комитета разделят страната на четири революционни окръга: Търновски, Сливенски, Врачански и Пловдивски (Панагюрски - има данни за пети окръг, най-вероятно Софийски или Новоселски, но пожарът в него не пламна, както в другите), и тръгват да разбудят народа.

Идеята е въстанието да избухне едновременно на 1 май 1876 г., но поради предателство и взетите мерки на турското правителство първата пушка изтрещява още на 20 април в Копривщица. Огънят му скоро обхваща и Родопите, част от Стара планина и Северна България. В продължение на един месец въстаническите чети, отряди и групи водят ожесточени боеве с превъзходещия ги и модерно въоръжен противник, зеленото знаме на Райна Княгиня със златоштития лъв и огнените слова "Свобода или смърт" се развява над села и паланки, зове българският народ на чутовен подвиг. От април до септември в неравния бой с редовни и наемни турски войски априлци дават свидни жертви: избити са 30 хиляди мъже, жени и деца, 10 хиляди са изпратени на заточение в Анадола... Осемдесет селища са напълно изгоре-

ни, а други двеста са ограбени и народът им е прокуден. Отвлечени са над 300 хиляди едър и дребен рогат добитък, подложен е на нечувани зверства въстаналия български роб. Гениалният френски писател и общественик Виктор Юго произнася в Парламента заклеймяваща реч: "Избива се един народ. Къде? В Европа! Има ли този факт свидетели? Само един - целият свят..."

В Русия Априлското въстание също получава силен обществен отзвук. В защита на многоизстрадалия българският народ се обявяват видни учени и писатели като Менделеев, Столетов, Достоевски, Верещагин, Тургенев... То не довежда родината до завената цел, но "все пак - както казва проф. д-р Г.Бакалов - то бе и си остана - независимо, или може би тъкмо заради дадените жертви, апотеоз на едно усилие, което несъмнено ни направи достойни за свободата".

И затова сега в цялата страна изграденният национален комитет под почетното председателство на президента на републиката Петър Стоянов организира през април, май и юни национални прояви в градовете и селата като събрания и митинги, научни сесии и възпоминания, за да не забравят новите поколения саможертвите на Петлешков и Кочо Честименски, на Спас Гинев и хилядите загинали, които с кръвта си обагриха заревото на Третата българска държава. Подвигът на Априлци, слиянето на Ботевата чета на Козлодуйския бряг, легендарните дни на шепата смелчаци в Дряновския манастир и многобройните още величави подвизи не престават и сега да вдъхновяват нашия народ, да му дават сили, както каза в словото си в Оборище президентът на републиката П. Стоянов с пълни гърди да извика: "Да живей България!"

Лазар ГЕОРГИЕВ

ПОТЪРСЕНО МНЕНИЕ

ДА СИ

Едно от най-значителните постижения на българската общност в Република Молдова през последно време е безспорно създаването на Тараклийския район, този „изтърсак“ на републиканските власти. Значението на Тараклий като национално-културно, та и социално-икономическо средище на нашите сънародници става (или по-скоро би трябвало да стане!) все по-осезаемо и всеобхватно.

Днес наш събеседник е Кирил ДАРМАНЧЕВ, председател на Тараклийския районен съвет.

Г-н Дарманчев, бихте ли споделили някои мисли около създаването на района?

- Както знаете, с указ на президента на Република Молдова "За някои мерки относно развитието на българската култура" от 30 март 1992 г. правителството бе задължено да подготви и внесе в парламента предложение за създаване на самостоятелна административно-териториална единица в региона с компактно българско население.

Обаче това предизвика сериозно противодействие в "национално ориентираните" кръгове, последваха обвинения в сепаратизъм, национализъм и т.н. И към края на административно-териториалната реформа в Република Молдова, като завършек на тази акция Тараклийският район бе включен в състава на съседния Кагулски район. Естествено бе възмущението, недоволството и напрежението сред българите.

В тази ситуация, след 7-годишна безуспешна борба за оцеляване, за запазване на своята идентичност, бе взето решение да се проведе референдум. Плевещитът се състоя на 24 януари 1990 г. За да се предостави на Тараклийския район статут на самостоятелна административно-териториална единица се изказаха 92 процента от гласоподавателите.

Със своите законни протестни действия и искания да запазят правата си, да говорят на свой роден език и да съхраняват своята култура, традиции и обичаи тараклийци привлякоха на своя страна майка България, международните правозащитни организации. "Българският" проблем в Молдова от "домашен" се превърна в международен.

И в края на краищата на 22 октомври 1999 г. Парламентът на Република Молдова взе решение за създаване на нова административно-териториална единица. И днес бившият Тараклийски район е със статут на самостоятелен район, включващ 10 примърии (кметства), 26 селища с население около 50 хиляди души, от които 67 на сто са българи.

ПОМОГНЕМ САМИ!

Най-главното за нас, българите, е, че въпреки упражнявания през последните десетина години силен натиск върху тараклийци, ние стоим докрай и съумяхме да защитим позициите си, да запазим нашите граждански, национални и малцинствени права, да не се "прелеем" в друга териториална структура и да се претопим като българи.

Смятате ли, че Тараклийският район има вече реален принос за развитието на икономиката?

- В хода на дискусиите около изкуствено създадения проблем нашите сънародници трябваше да доказват (и доказаха с убедителни аргументи!), че взетото от републиканските власти решение бе вярно. Тараклийци решават стопанските и икономическите проблеми по-добре, отколкото нашите съседни, което признава и официалният Кишинев.

Ние провеждаме реформите по свой, тараклийски тертип - предпазливо, сериозно, със сметка и съветвайки се с хората. В тази сфера най-важното, според мен, е, че ние съумяхме да запазим кадрите, икономическия потенциал, крупномашабното производство и едрите стопанства - селскостопански производствено-потребителски кооперативи (СППК). Тази форма е най-разпространена и най-рационална, с доказани предимства и възможности.

Днес икономиката на района се характеризира с развито лозарство, винопроизводство, овощарство, тютюно- и зърнопроизводство, животновъдство, широка мрежа преработващи промишлени предприятия с необходимата производствена инфраструктура. За съжаление не разполагаме с мощности за преработка на произведени тук зеленчуци и плодове.

Със създаването на района поехме лична отговорност за това, което правим или не правим. За селското стопанство 2000 година беше много тежка, страховтна суша и жегата сполетяха нашите земи. Та в Буджакския край хляб изобико лесно не се отглежда! Но нашите селяни умеят да се занимават

със земеделие. Нали тази степ е за силни мъже. И напук на обстоятелствата, при всички трудности има все пак неща за забелязване. Зашото съвсем не е шега в подобни природни условия да заемеш първо място в Молдова по производство на пшеница. Не остават по-долу и лозарите - те се нареждат на второ място в страната по добив на грозде. В СППК "Твардица", да речем, колектив с ръководител Илия Долманжи получи по 94 центнера (1 центнер = 100 кг) грозде от хектар. Добри постижения регистрират и техните колеги-лозари от стопанствата "Кортен", "Валя-Пержей", "1 май". И още нещо за този отрасъл: докато другаде изкореняват лозята, тук сядат нови плантации и също са сред първенците. Остава ни да добавим, че тараклийските вина са прочути не само в Молдова, но и в ОНД, в Европа и т.н. В Бордо и Бургундия (Франция), в редица други международни конкурси нашите вина "Каберне", "Тараклийско", "Шардоне", "Совиньон" печелят първи места и златни медали.

За отбелязване е, че на територията на нашия район действат две зони за свободно предприемачество (ЗСП) - "Твардица"

Основният резидент на първа зона е СППК "Твърдица" - развито стопанство с мощен икономически потенциал, специализирано за зърно, грозде, плодове, зеленчуци, животновъдна продукция. Набира сила и другият резидент - вино-конячният завод "VINIMPEX"

Втората икономическа структура се намира в самия районен център. Със създаването на района нашите хора получиха "карт бланш" за широки производствено-икономически дейности и всячески насърчават развитието на производството, като разгръщат машабно промишлено строителство, привличат свободна работна ръка, намалявайки безработицата.

Едно от предприятията е вече в строя и произвежда 14 вида висококачествени тротоарни и фасадни плочи. Най-голям дял в зоната ще заеме днес-отур "Сантек" - смесено молдо-русий-

ско предприятие с генерален директор Иван Пеев. Тук е напълно компютризирано производството, то е с годишен капацитет 1,5 милиона квадратни керамични плочки от най-различен формат.

Какво е днес положението в социалната сфера?

- За съжаление в момента необходимите предпоставки за развитието й са минимални. И все пак... Старите позиции са запазени: в детските градини и в училищата децата получават храна, не са ликвидирани (както става другаде) селските участъкови болници, като 50 на сто от разходите поеха икономическите агенти на съответните територии. Чувствително се подобри положението с изплащането на пенсиите. Разбира се, че във водовъртежа на кризите възможностите за практически изпълнение на цялостната социална програма са ограничени.

И последният, хамлетовски за нас въпрос: да бъдем или да не бъдем? С други думи, ще оцелеем ли?

- Ще бъдем и ще оцелеем. Обърнем ли поглед назад, ще видим, че в живота на българите настъпват промени, пагубната ерозия на националните ни добродетели е поспряна. Днес над 5 хиляди българчета изучават родния майчин език. В района действат две специални учебни заведения - педагогически колеж-лицей "Св.св. Кирил и Методий" в Тараклия и музикален колеж в село Твардица, където са създадени условия за подготовка на национални кадри - специалисти по начална и музикална педагогика, по българска народна музика. Наши младежи и девойки следват в молдавски и български вузове, където изучават различни специалности на роден български език. Широка народополезна дейност разгръщат културно-просветните институции в Тараклия - народно читалище "Олимпий Панов", Театър на бесарабските българи, Държавен ансамбъл за български песни и танци "Родолубие" и т.н.

Обективно погледнато, считам, че успяхме да обърнем погледите на хората към национално-културното ни и духовно възраждане. Тъй че не сме отсечено дърво на българщината. Но нека да не бързаме да викнем "ура". Сезонът на надеждите и очакванията отмина, дойде време за всекидневна сериозна работа. И да си помогнем сами!

Иван КАВАЛОВ

НАШЕТО ИНТЕРВЮ

БЪЛГАРСКАТА ОРИЕНТАЦИЯ КЪМ ЕС И НАТО НЕ Е АНТИРУСКА НАГЛАСА



ДОЦЕНТ Д-Р ПЛАМЕН ПАВЛОВ

Доцент д-р Пламен Павлов е роден на 12 юли 1958 г. От 1998 г. е председател на Държавната агенция за българите в чужбина към Министерския съвет. Автор е на много публикации и колективни трудове по история на България и отношенията с Византия. Използвахме случая, за да му зададем няколко въпроса:

Доцент Павлов, кажете на читателите на нашето ново издание "Български хоризонти" няколко думи за институцията, която Вие представлявате?

- Държавната агенция за българите в чужбина е институция, която координира дейността на останалите държавни институции и, разбира се, сама предлага свои инициативи за връзки на България с общности и по света. Такива общности съществуват в повече от сто държави - те притежават свои организации и са основно граждански, неправителствени организации. Това са главно дружества, общества или организации като в Украйна, Молдова: например в Кишинев Българската община. Поддържа връзка с научни общества, каквото е вашето Научно дружество на българистите в Молдова. В отделни случаи има и съвсем нетрадиционни решения: в Албания поддържа връзка с български миньорски синдикат, който играе ролята на българска културно-просветна организация.

Нашата дейност е свързана с културата, по-малко с икономиката или пряката дипломатия. Това, от една страна, се дължи на функциите, които ни е възложило правителството, а от друга - с това, че в редица български институции, например в Министерството на външните работи, има сектори, които се занимават с българи в чужбина, или в Министерството на образование съществува отдел "Българистика", който по своя линия ратува за обучението на българските студенти от диаспорите и от общностите в чужбина.

Докогато знаем, Вие сте представител на Вътрешната македонска революционна организация (ВМРО). Разкажете нещо за нея.

- Исторически ВМРО съществува от 1893 г., тогава това е била организация, призвана да работи за освобождението на българите в Македония и Одринско. Днешната ВМРО е модерно патриотическо движение, което има донякъде функции на партия, по традиция съхранява това име, без да разчита на революционни и консервативни методи. Организацията декларира заинтересованост към всички български общности по света, включително и към бесарабските българи.

Какви са връзките между България и Македония?

- Днешните българо-македонски връзки започнаха с признаването на Македония за независима държава - първа в света това стори България. Нещо повече, България успя да окаже позитивно въздействие върху президента на Русия Б. Елцин да признае Македония. Това също беше важна стъпка, особено с оглед на великoserbските интереси към Македония. И в икономически план България плътно е стояла зад Македония, винаги и е помагала. Да не говорим, че нашата съседка страдеше не по-малко от нас от ембаргото върху Югославия, а Гърция наложи ембарго върху самата Македония поради името ѝ. България беше единствена врата на тази държава към света, всичко минаваше чрез българските пристанища, по българските железници и т.н. Но в Македония това не винаги беше признано, особено като на власт беше Социал-

демократическият съюз. Но за народа българската помощ беше съвършено очевидно и мисля, че в момента на ниво обикновени хора няма никакви проблеми.

Сега в Македония на власт е партията ВМРО/ДПМНЕ начело с премиера Любчо Георгиевски. Отношенията между двете страни получиха много позитивен характер, бяха подписани маса договори, протоколи. От друга страна, България даде голяма за нашите мащаби военна помощ на Македония, тъй като страната остана абсолютно беззащитна. Преди всичко предостави една съществена част от своите танкове. Имайки предвид общия национален корен, общата съдба, схващания, хората в Македония ще оценят това по достойнство и никога не биха вдигнали ръка против България.

Сега много се говори за приобщаване на България към Европейския съюз, какво мислите по въпроса?

- Мисля, че България няма алтернативен път, както и Молдова и Румъния. Приобщавани към европейското семейство е единствен възможен начин за нашите народи. Това, разбира се, има и своите рискове, и своите противници. България има шансове да влезе в ЕС, но от нея се желае още много.

Днес и Социалистическата партия приема европейския избор и Атлантическия пакт. Мисля, че последните години и самата Русия започна да схваща, че българската ориентация към НАТО не е с антируската нагласа, а, напротив, с оглед на интересите на една сравнително малка държава, която трябва да членува в някакъв алианс, за да бъде гарантирана нейната сигурност. В лицето на България като бъдещ член на ЕС и НАТО Русия винаги ще има един приятел, а не враг.

Смятате ли, че професията на историк помага в политиката?

- Аз, първо, не се смятам за политик, в пълния смисъл на думата. Политическите интриги никога не съм ги обичал и не искам да се занимавам с тях. Съгласих се да заемам държавен пост като експерт. Иначе чисто научните ми интереси са ориентирани към българското и балканското средновековие. Аз съм преподавател във Великотърновския университет, освен това съм чел лекции в още няколко български университета - Пловдивския, Шуменския и Варненския свободен университет.

Интервюто взе Николай ЧЕРВЕНКОВ

ЮРИДИЧЕСКА КОНСУЛТАЦИЯ

ЗАКОН ЗА БЪЛГАРИТЕ, ЖИВЕЕЩИ ИЗВЪН РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Преди година Народното събрание прие новия Закон за българите, живеещи извън Република България. По този повод се обърнахме към специалист за разяснение кога дадено лице е български гражданин и какви въпроси урежда законът:

От чл. 1 до чл. 5 на глава първа от Закона за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ), се уреждат общите положения относно въпроса, което лице се счита за български гражданин, както и доказването на произхода му. Законът е публикуван в ДВ, бр. 30 от 2000 г.

Съгласно посочените нормативни текстове законът урежда отношенията на българската държава с българите, живеещи извън Република България.

Българин, живеещ извън Република България, съгласно закона е лице, което:

1. Има поне един възходящ от български произход.
2. Притежава българско национално съзнание.
3. Пребивава трайно или постоянно на територията на друга държава.

Българският произход се доказва с документ, издаден от:

1. Български или чужд държавен орган.
2. Организация на българи, живеещи извън Република България, призната от компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях.
3. Българската православна църква.

Българският произход може да се доказва и по обичайния искор ред чрез установителен иск по чл. 97 от Гражданския процесуален кодекс.

Българската държава съдейства за създаването на благоприятни условия за свободно развитие на българите, живеещи извън Република България, съобразно принципите на международното право и законодателството на съответната държава с цел защита и съдействие на техните права и законни интереси.

Българите, живеещи извън границите на Република България, се ползват с право на закрила от страна на българската държава, която в съответствие с принципите на международното право и международните договори защитава техните права и законни интереси.

Министерският съвет възлага на съответните министри и ръководители на други ведомства провеждането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България, определя структурите, които се изграждат с оглед нейното осъществяване, и механизмите за координиране на техните действия.

Към дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, могат да се създават консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава, които се състоят от представители, излъчени от лицата с установен български произход.

Установяване в страната на българи, живеещи извън Република България

Могат ли да получат разрешение за постоянно пребиваване в Република България българи, които живеят извън границите ѝ?

Този въпрос е регламентиран от чл. 15 и чл. 16 от Закона за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ), публикуван в ДВ, бр. 30 от 2000 г.

Съгласно посочените нормативни текстове българската държава улеснява българите, живеещи извън Република България, независимо от гражданството им, в осъществяването на тяхното право на връзка с компетентните за съответния случай институции и организации.

Българи, живеещи извън Република България, получават разрешение за постоянно пребиваване при облекчени условия и ред.

На тях се оказва съдействие от държавните органи и органите на местното самоуправление и местната администрация, предоставят им се материални и други помощи за устройване при условия и ред, определени от Министерския съвет.

Българската държава създава условия на нуждаещите се българи, установяващи се на нейна територия, за предоставяне на безвъзмездно право на ползване на земи от държавния или общинския

поземлен фонд за първите три години от датата на установяването им.

Министерският съвет определя условията и реда, при които тези лица могат да ползват кредит за закупуване на недвижими имоти, жилища и инвентар при облекчени условия.

Съгласно параграф 2 от преходните и заключителните разпоредби на ЗБЖИРБ Министерският съвет привежда в съответствие с този закон подзаконовите нормативни актове, регулиращи отношенията на Република България с българите, живеещи извън нея.

Елена ТРЕНДАФИЛОВА

XII РЕПУБЛИКАНСКА ОЛИМПИАДА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И

През март т. г. в Кишинев се състоя поредната XII републиканска олимпиада по български език и литература. По време на пролетната ваканция в българското училище "Васил Левски" в Кишинев дойдоха 25 представители от Тараклий, Твардица, Колибабовка, Валя-Пержем, Комрат, Кайраклия, Кортен, Московей, Кирсово и Кишинев, за да премерят знанията и възможностите си. Главният специалист от Управлението на националните малцинства към Министерството на образованието Надежда Дерменжи обяви началото. Тържествено звучат химните на Република Молдова и Република България.

Към състезателите и организаторите на олимпиадата приветствия поднесоха генералният директор на Департамента за националните отношения Татяна Стоянова, аташето при посолството на България в Кишинев Младен Младенов, зам.-министърът на Министерството на образованието на РМ Николае Букун, първи зам.-председателят на Българската община Симеон Желяпов, председателят на дружество "Възраждане" Иван Забунов, поетът Нико Стоянов.

В приветствията на всички дебело бе подчертано, че мечтата от преди години стана вече реалност: през последните дванадесет години това мартенско състезание се превърна в незабравима среща на българчета от различни райони в републиката, манифестация на постиженията по преподаване и усвояване на родния език. Състезание, в което винаги има победители, но няма загубили!

Беше представено журито на олимпиадата: Елена Рацева (председател), Надежда Кара, Кирилка Демирива, Надежда Димитрова, Надежда Дерменджи, Нико Стоянов и Виолета Пеева. Предсе-

дателят обяви програмата на състезанието, пожела успех на всички и напомни, че победителят има право без изпит да се запише във факултета по румънско-българска филология в Кишиневския държавен педагогически университет "Йон Крянге".

Студенти-българи от Педагогическия университет "Йон Крянге" поздравиха не с думи, а с народни български песни и модерни танци участниците в олимпиадата. Актуално прозвуча и подготвената от тях информация за правата на националните малцинства в Молдова, още повече че XII олимпиада протича в годината на европейските езици.

Първият състезателен тур премина още в деня след откриването. След предварително състезание в групи за финала се представиха по двама от единадесети и дванадесети класове и трима от IX клас. Вълнуващо звучаха стихотворения на български поети, както и лирически творби на поети от Бесара-

бия. Най-прочувствена от всички бе ученичката от 12-ти клас в Кишиневското българско училище "Васил Левски" Яна Шишкова, която се представи със стихотворението на Кирил Христов "Българската реч" и стихотворението на Нико Стоянов "Трикоълор".

Вторият ден бе най-напрегнат. Тестът по български език и отговорът на литературния въпрос позатрудни журито. Някои от състезателите доста плахо се представиха и за първите места се откриха много кандидати. Ученичката Яна Шишкова се откъсна напред с повече от пет точки. За първите места претендираха и Мария Гановска от IX клас (Тараклия), Ана Мейковчина от XI клас (Кирсово). "Географията" на победителите през тази година също впечатлява: Кишинев, Тараклий, Кирсово, Твардица, Колибабовка... И наред с питомците на учители от България достойно място заеха и тези, които дължат подготовката си на местните учители по български



Общобългарският комитет "Васил Левски" подари на българското училище "Васил Левски" в Кишинев документалното издание на архивното наследство на Апостола на свободата. Дарението връчва на училището председателят на Научното дружество на българистите в Молдова ст.н.с. д-р Николай Червенков

български ХОРИЗОНТИ 1/01

ЛИТЕРАТУРА

език и литература.

Препоръките на журито бяха да се засили самостоятелното, творческото начало в осмислянето на литературните творби, да се надмине равнището на преразказа на литературно-критическите материали, което успяха да направят сега само единици. Анализирани бяха и най-типичните пропуски и грешки. Деликатно се отмина само най-трудния въпрос - финансовият. Отделните суми на ден за един участник е твърде малко дори за прехраната му, камо ли за културна програма...

Участниците в олимпиадата присъстваха на представянето на антологията "Учебник по родолюбие", съставена от Нико Стоянов, която получиха като подарък.

Закриването на олимпиадата отново събра скъпите гости в училището "Васил Левски". Ръководителят на оргкомитета на олимпиадата Н. Дерменжи връчи от името на Министерството на образованието дипломи на победителите, а спонсорите С. Желяпов и И. Забунов - подаръци на участниците. Председателят на Научното дружество на българистите в Молдова Николай Червенков даде традиционната специална награда на дружеството "За най-творчески отговор" (която се превърна в "Гранпри") на Яна Шишкова. Победителите получиха и от името на посолството на България в Молдова и Департамента по националните отношения и ползване на езиците.

С подготвения от студентите рецитал "Поетите на демоничния дух" по стихове на Христо Ботев, Михаил Лермонтов, Михаил Еминеску на български, румънски и руски езици поредната олимпиада по български език и литература в Молдова бе закрыта.

Елена РАЦЕЕВА

ВПЕЧАТЛЕНИЯ

ОСМИСЛЯНЕТО НА ДЕЛНИКА

Кирилка ДЕМИРЕВА



Когато преди четири години отпътувах от София за Молдова, не бях съвсем наясно с предизвикателствата, които работата ми в Българското средно общообразователно училище в Кишинев ще отправи към мене. Знаех, че то все още е в младежеска възраст и е възникнало като знак на възрожденските пориви на един народ, наричан в България с недотам ясното на всички название "бесарабски българи". Професионалният ми досег с родолюбивия дух на моите сънародници преди това беше спорадичен (по време на приемните изпити за постъпване във ВУЗ в България), но недотам устойчив, за да се почувствам в свои води. А то, училището, беше току що преминало и носеше ентусиазма на всяко оптимистично начало. Първото ми впечатление се роди от първия училищен празник, когато ученици и учители, родители и общественици събраха в едно кълновете на българското единение в Кишинев. Топла българска реч, игрива народна мелодия, пъстър свят и весела гълчава около димящите казани с курбан - това са част от незаличимите представи от празника, които подхранваха надежди за делника.

Делникът нахлу в моето кишиневско време с въпросите: "Какво трябва?" и "Как трябва?" С предпоставения отговор на първия въпрос бях нарекло "българско" и всяка сутрин го огласяше младостта, която не без доволство от себе си ми отправяше своето меко "Добро утро". Трябваше този мил поздрав уверено да прелее в книжовна българска реч, на която юношите бяха готови да се себеизразят. Казано с други думи съществуваше личностна мотивация да се овладее езикът на праделите в негова книжовна форма, да се разбере литературата и историята, а след това да се види и България - така близка и толкова далечна едновременно.

Що се отнася до отговора на въпроса "Как трябва?", той се раждаше дълго и понякога мъчително, защото всеки ученик сам по себе си е една вселена, изискваща особен подход. Междувременно бе създаден първият лицейски клас. Дойдоха момичета и момчета от други училища, като трябваше да догонят съучениците си, изучавали български език вече две години. Работата се оказа неимоверно трудна и толкова по-голямо бе удоволствието от усещането, че някои от тях бързо стопяват разстоянието. Но този напредък предполагаше преодоляване на психически бариири от най-различно естество.

Първото полезно нещо, което разбрах за себе си, бе, че лингвистичният "шовинизъм" не може да бъде печелившия позиция. В условията на отваряне към света необходимостта от знането едновременно добре на български и руски, румънски и английски беше осъзната от юношите и всеки работеше на тази езикова нива според възможностите си. Полингвизмът като фактическа характеристика на училището не само не пречеше, а подпомагаше овладяването на родния бъл-

гарски език. Постепенно диалогът измести монологичното учителско присъствие, а това вече беше успех.

Успехът недвусмислено заявяваше за себе си на 1 ноември. Подходящият избор на Деня на будителите за училищен празник не се подлага на съмнение. Та нали и училищният патрон Васил Левски е един от най-ярките в плеядата! В "меката есен" училището посрещаше гости и всеки, който за пръв път пристигне тук, с умилението се докосва до "българското" като проявление на духа. Всеки следваше празник на

превърщаше в тържество на този дух и всички - малки и големи - бяха пленени от него. Все по-овладяно ставаше българското литературно слово, произнесено от доскоро неуверените ученици. В този процес беше важна не толкова сцената, а продължителната и понякога необнадеждаваща работа над всеки звук, над всяка дума или стих. Но смисълът не бе и в наизустяването, а в чувстването на поезията. Това бе станало възможно след търпеливото разкриване тайните на българската литература или доближаването да един или друг звезден исторически момент. Затова така уверена бе играта на младите "актьори" от XI клас в комедията на "Криворазбраната цивилизация" от възрожденеца Добри Войников. И актьори, и зрители се потопиха в словото на XIX век - познато и близко на мизозина от тях. Нямаше съмнение, че играта стана най-надеждното средство за приобщаване към българската национална култура.

Играта проправяше пътя на състезанието. В традиционната републиканска олимпиада по български език и литература вече три години се печелят първи места от ученици на Кишиневското българско училище: 1999 - Мариана Стоянова от IX клас; 2000 г. - Валентина Кацарска от IX клас; 2001 г. - Яна Шишкова от XII клас. Най-труднопреодолима е барьерата на писменото слово. Затова по-радвали си искрено написаните съчинения за България, за Другия, за родителите.

В общуването ми с учениците се раждаха доверие и разбиране. Те не дойдоха изведнъж, защото изначалната опозиция учител-ученик носи противопоставяне, подхранвано от редица педагогически стереотипи. Никой учител не е застрахован от тях. Не бях застрахована и аз. Но емоционалната нагласа да дадеш, за да получиш, бе по-силна от всякакви стереотипи. Такъв беше смисълът, който придаваше на делника усещането за неповторимост.

Оставила зад гърба си дълъг професионален опит, аз наивно смятах, че няма какво повече да науча за себе си. Но в Кишиневското българско училище всеки опит се подлага на преценка. Изискват я специфичните условия и нестандартните положения, които предлага всеки един ден. Търсейки своя път в тези условия, постепенно усещах заряда на обновлението. И обновена, ще посрещна своя делник в България.

български ХОРИЗОНТИ 1/01



Тараклийски хористки участват в празнуването на Деня на Кирил и Методий в града

СЪВМЕСТНА БЪЛГАРО-МОЛДАВСКА АРХЕОЛОГИЧЕСКА ЕКСПЕДИЦИЯ РАЗКОПКИ В ЮЖНА ДОБРУДЖА

Участието на кишиневската Висша антропологическа школа в изследванията в България бе първи опит в задгранични археологически експедиции в историята на Молдова. През август-септември м. г. съвместна българо-молдавска експедиция започна системни археологически проучвания в Южна Добруджа - до с. Руйно, община Дулово, на 40 км от Дунава. В разкопките на градището Картал-кале ("Орлова крепост") участва и група студенти от частния университет в Кишинев. Според мнението на учените разкопките, които открояват крепостта от епохата на Първото българско царство, са много интересни. По тези въпроси разговарят в нашия преглед ръководителите на експедицията доц. Георги АТАНАСОВ (Си-листра) и д-р Николай РУССЕВ (Кишинев).

Г.Атанасов: Северноизточна България с Добруджа и Молдова с Бесарабия са описани векове наред да обменят население, културни ценности и постижения. От VII до XVII в. обикновено Добруджа приема от север различни по големина и етническа принадлежност потоци от хора. През XVII-XIX в. движението е в обратна посока - стотици хиляди християни (основно българи и гагаузи), поемат на север и имат голям принос за стопанското и културното усвояване на Молдова, Бесарабия и Южна Украйна. На то-

зи фон е много странно, че десетилетия наред българските и молдавските археолози-медиевисти не отговаряха на очевидната необходимост от съвместни експедиции, при които успоредно да изследват средновековните паметници от двете страни на Дунава.

Н.Русев: Идеята ни, която някои професионалисти-скептици приеха като авантюра, започна да се изпълнява. Добре разбирам, че разкопките не можеха да станат без доброжелателността и приятелската помощ на друг род хора - оптимистите.

български ХОРИЗОНТИ 1/01

Благодарение на тях експедицията "Руйно - 2000" стана вече факт в историята.

Г. Атанасов: Пътят не беце лесен. Първо трябваше да подберем подходящ обект в Добруджа, който едновременно да е интересен, атрактивен, комуникативен и най-после да е свързан с културните и демографски обичаи между средновековните обитатели на Молдова и България. Спряхме се на крепостта Картал-кале. Тогава ръководството на Дуловската община ентусиазирано прие идеята ни и помогна много за практическото реализиране на експедицията. Така се сложи началото на едно добро дело, което надяваме се, ще има развитие поне през първото десетилетие на новия век.

Н. Русев: Първите ми впечатления от Картал-кале са много силни. Дори след хиляда години, откакто е разрушена крепостта, тя е "запазена" от археологическа гледна точка великолепно. Тук-там височина на стените и днес стига до 2 м. По терена много добре личат разположенията едва ли не на стотина земянки, в които е обитавало населението. Обърнах внимание на голям брой странни сондажи, които се оказаха работа на иманяри. Отвътре, по целия пло-

ГЕРГЪВДЕН ПРИ БЪЛГАРИТЕ В МОЛДОВА

Приет е още откоде - обичай красив и свещен: на този ден агне се коли и младо месо ний ядем.

Христо Смирненски

Празникът е един от най-добрите запазените сред бесарабските българи. Дори и в най-незначителните села, като, да речем, Александровка, Кайнарско, нашите сънародници по най-тържествен начин честват св. Георги (23/6 май) - окичват портите на къщите със зеленина, лепят запалени свещи, нареждат обща трапеза, по време на която свири музика и се вият кръшни хора. В народния календар Гергъвден заедно с Димитровден дели годината на две, след него вече идва лятото, затова на тези дни се разплащат с пастирите, подновяват старите и сключват нови договори.

Навсякъде св. Георги се почита като покровител на земеделците, овчарите и стадата. А тъй като той е "ерген", квасът за хлябовете, краваите и кравайчета, които се пекат срещу празника, трябва да се забърква от мома, забрадена и закичена (Тараклия, Кайраклия), или от млада булка (Валя-Пержей). Вечерта срещу Гергъвден запалват свещицата, залепена на дръжката на вратата, която е украсена с коприва (Валя-Пержей, Кирсово, Кортен). С копривата се гадае за живот и здраве.

В този ден се коли агне за курбан в чест на светеца. Най-често се правят "обречените", "наречените" курбани, голям брой от които се падат на Гергъвден. Това се и курбаните на именниците. Агнето се прекалява опечено или още живо - в този случай стопаните запалват свещица на рогчето му, слагат му кърпа, венче или китка, кравайче. Някои за-

рано сутринта, още преди изгрев слънце, на самия празник си умиват лицето или само очите с роса - "за здраве". По същото време става и обредното заплашване на нераждащите овошки (Валя-Пержей, Кайраклия, Кирсово, Кортен, Твардица) и безплодните жени (Твардица). Стопаните обикалят нивите си, за да видят дали ще има берекет. Рано сутринта берат билки, а също така "гергъвска" трева ("глог" - Тараклия), коприва, друга зеленина, с която украсяват портите, вратите, двора, масата, казаните и ношвите (Кайраклия, Тараклия, Твардица). В Кортен казват, че с какъвто първи човек ще се срещнеш тази сутрин, на такъв ще приличаш през цялата година. В Тараклия и Твардица тази сутрин болни хора ходят на лековитите извори да се къпят, а до Твардишката чешма, където по-рано е съществувала и черквичка на св. Георги, някои и дори ношуват.

В този ден се коли агне за курбан в чест на светеца. Най-често се правят "обречените", "наречените" курбани, голям брой от които се падат на Гергъвден. Това се и курбаните на именниците. Агнето се прекалява опечено или още живо - в този случай стопаните запалват свещица на рогчето му, слагат му кърпа, венче или китка, кравайче. Някои за-

веджат животните да ги осветят в черквата. От курбана задължително се раздава, като главичката му се дава на овчаря (Кайраклия, Тараклий).

С кръвта на закланото агне правят кръст по лицето на децата. Рисуват кръстче и на вратата (Кайраклия, Твардица). Кокалите на агнето обикновено се заравят там, където не се "стъпва", под фидана, в "харманя" - "за плодородие", или в мравуняк - за да се "вдят овцете като мравки". В Твардица свещицата от рогчето на агнето се слага до иконите и се запалва, когато силно гърми. Този ден обикновено отбиват агнетата и издохват първото мляко. Младешта и децата връзват люлки по дърветата и се люлеят (Кирсово, Паркани, Тараклий). Всички се теглят на кантар - "за здраве" (Кайраклия, Кирсово).

Често пъти на този голям пролетен празник стават общоселските курбани и сборове, на които свири музика, играят се хора, устройват се състезания по борба (Паркани, Тараклий, Твардица).

В Твардица на Гергъвден пекаят и подават "за здраве" "присурки" - малки топчета, които се "присуряват" с "гергъвски кокал", т.е. с кокал от крака на гергъвското агне. Във Валя-Пержей с лопатата за вадене на хляб от пещта удрят ниските хора и деца по петите

- за да растат по-високи, а високите - по главата отгоре - за да не растат повече. В Тараклия този ден се ходи при кума на гости с кравай, ракия или вино и агнешка плешка. Тук болните деца се провират в дупките, изровени на синара от кучета. Пак тук се срещат следните явявания, свързани с Гергъвден: каквото е времето на празника, такава ще бъде и през цялото лято. Ако вали дъжд - ще има берекет; ако Гергъвден ще се падне на постен ден - няма да има мляко; през деня не се спи, за да не се "вземе" сънят на агнетата.

Общо взето, гергъвденската обредност в българските селища в Молдова изцяло запазва общо-българския си характер. При съпоставянето й с материалите от някои майчини селища се откриват някои различия: почти загубена е в дъщерните села традицията за направа на "гергъвските" хлябове, изключение прави село Твардица. Обаче тук е забравено "надпяването на пръстените", изпълнявано на този ден в гр. Твърдица (България). В селата Кортен и Твардица (Молдова) липсват, за разлика от майчините им селища, такива елементи, като люлеенето с люлки и тегленето на кантар (в село Кирсово те са запазени). И в трите села се среща обредното "заплашване" на безплодни дървета, което не се извършва този ден в майчините им селища в България.

Александър КАВАЛОВ

щад на крепостта, се откриваше друго заплашващо зрелище. Изглеждаше, че тук година или две преди нашето идване някой специално изсякъл гората. По-късно разбрахме и за това варварство, извършено по поръчка на иманярите: прекрасната дъбова гора им пречела да ровят с металотърсачи цялото градище.

Г.Атанасов: По този въпрос известният народовед Иван Хаджийски казва следното: "Асоциацията на идеи у тези хора е свършено развита. Във всеки знак, във всеки кръст, във всяка стрела, във всяко изображение в гората, във всяка случайна стара тухла, стар череп или хоросан иманярите виждат не чисто и просто останки от старо време, а доказателство, че наистина наоколо има имане, като че под всяка стара тухла за тяхно удоволствие трябва да се мъдри по едно гърне злато". Обаче този път археолозите изпревариха търсачите на богатства....

Н. Русев: В Южна Бесарабия (Молдова и Одеска област, Украйна) има много паметници като Картал-кале. Само до езерата на Дунавската дельта броят на такива селища стига до сто. Отношението към тези древности в България, Румъния, Украйна и централна Молдо-

ва се интерпретира различно. Затова различни са и техните названия: салтовомайка, балкано-дунавски, Дриду и т.н. И въпреки това писмените извори подчертават, че днешна Бесарабия и Северноизточна България се свързани през VIII-XI век като провинция и център. Затова и археологическата експедиция на Висшата антропологическа школа през миналото лято се насочи към Силистренско, към огнището! И очакванията ни бяха възнаградени. В Руйно много ме впечатлиха мощните отбранителни стени и кули, които не веднъж са били опожарявани от неприятелски нахлувания. На места големият огън стопил камъните!

Г. Атанасов: Искан нещо да конкретизирам. При разкопките на археологически паметници в Южна Бесарабия доста рядко се срещат метални находки - оръжия, накити, инструменти, монети. При нас е обратното - те са хиляди. И именно по тях археолозите точно установяват културата и етноса, хронологията и външните връзки. Затова Картал-кале може да се смята еталонен обект за бъдещите проучвания откъд Дунава.

Що се отнася до впечатленията ми, български ХОРИЗОНТИ 1/01

бях много изненадан от студентите. Оказа се, че младите колеги от Кишинев могат всичко, или почти всичко...

Н. Русев: Гледай да не ги прехвалиш...

Г. Атанасов: Наистина казвам, че това съобщение като мит бързо се разнесе по българските археологически обекти. Неотдавна проф. Рашо Рашев, ръководител на разкопките на първата българска столица от VII в. Плиска, ми изпрати послание с пожелание да ги привлече при разкопките на двореца на първите прабългарски ханове. А това без съмнение е един от най-сакралните, емблематични средновековни паметници в България и Югоизточна Европа, към които много чужди археологически институти имат нескрити желания!

Н. Русев: Ако говорим сериозно, нашите намерения са през тази година да продължим изследванията на Картал-кале. Едновременно с това са необходими и успоредни работи на терена в Бесарабия. Най-сложен проблем е паричното осигуряване на експедицията. Крайно време е хората във властните структури да разберат, че пренебрегвайки своето минало, ние рискуваме да загубим достойния път към бъдещето.

ЮБИЛЕЙ

ВРЕМЕ ЗА САМОУТВЪРЖДАВАНЕ

Иван КАВАЛОВ

Годината е 1981-а... Самодейният театър "Смешен петък" (по-късно към народно читалище "Олимпий Панов", гр. Тараклия) току-що прохода. Лека-полека читалищната сцена се превръща в едно ограничено пространство, където самодейците пресъздават в спектаклите цели пластове от житейските ни реалности и дават на благодарния, закадиял за всичко българско зрител възможност да проникне в дълбините на човешките преживявания, чувства и страсти, скърби и радости.

Но защо именно "Смешен петък"? Ами, нали казват едни, светът е оцелял, защото се е смял. Петък е най-удобният ден за представяне на спектакли, за гастролни по селата, намесват се други. Трети пък сразяват на място: нали сатиричният седмичник "Стършел" излиза също в петък?

Както и да е, с общи усилия това доста сполучливо название бе изкушено. И ще е тъжно, ако то изчезне от афишите... "Смешен петък" е рожба на изтъкнатия родолюбец Иван Боримечков, чието име и дело са свързани здраво с родния Буджакски край. Пак той по-късно ще открие първото по рода си у нас народно читалище "Олимпий Панов", което разгръща широка по мащаб дейност и се утвърждава като

средище на българската култура.

"Смешен петък, създаден от будни ентузиастни - истински популяризатори на българската култура, успя да осъществи и представи на своите сънародници цяла поредица от спектакли с доста широк жанров диапазон: от "Доклад с карфичка" на Х. Бенадов и Б. Априлов до "Службогонци" на Иван Вазов. Между тях се нареждат "Бай Никола" - местна творба за един селянин от Шоп-Тараклия, "Дядо Матей преброява звездите" от Н. Люцканов, "Когато гръм удари" от П. Яворов, "Криворазбрана цивилизация" от Д. Войников, "Клопка" от Д. Начев, "Женско царство" от Ст. Л. Костов и други.

С желание и удоволствие, но и с много труд и амбиция за самоутвърждаване тук правят театър заедно представители на няколко поколения изпълнители. Години се изнизаха, но и днес помним инсценировката "Комшийки" по "Не съм от тях" от Чудомир. Олга Кавлак и Анна Гарановска със самобитния образен език на автора обрисоваха верни родни картинки, поръсени с хумор, въведоха зрителя в атмосфера на махленските лафове и клюки. Катя Карамалак много добре пресъздаде образа на Латинка в спектакъла "Бай Никола", после -

майката в "Мързеливата булка" и Злата в "Женско царство". А Таня Кара се озова в колектива, може да се каже, съвсем случайно, но съдбата бе благосклонна към нея, като поднесе главната роля - тази на мързеливата булка. С това представление театърът спечели званието "народен", гостува в България. По-късно на същата изпълнителка бе поверена главната роля в "Женско царство". Със забележими творчески успехи заставят пред публиката Майя и Анна Шаган, Иван Боримечков и Иван Динев, Вячеслав Кьосе и Владимир Герги.

А съвсем неотдавна, при една предна среща с нашия ревностен краевед Петър Кайряк, научаваме интересни подробности за някои от участниците. Оказа се, че още през 1913 г. в постановка по случай 100-годишнината от основаването на Тараклия Мильо Кочев играл... Иван Сусанин. И ето че след толкова време в последния спектакъл "Службогонци" новината получава развитие, Дора Некет, внучка на Мильо Кочев, играе майката на министър Балтов, а дъщеря ѝ Таня Некет - госпожа Терзийска.

Последните две постановки бихме казали, че са едни от най-сполучливите. С "Грехът", сценична адаптация по драмата "Боряна" на Йордан Йовков, трупата отбеляза 120-годишнината от рождението на големия български писател. Спектакълът бе представен на театралния фестивал в град Унгени, организиран от Министерство-



Сцена от спектакъла "Службогонци" на Ив. Вазов. Изпълнители: Иван Боримечков, Валентин Дмитриев, Дора Некет

български ХОРИЗОНТИ 1/01

Празниците през обектива на Димитър Боримечков



Стопанинът Иван Ушев от Тараклий има с какво да се похвали на Тодоровден.



Гергьовден в Тараклий

то на културата на Молдова, и спечели диплом за режисьорско решение. Следващата година бе поставена класическата комедия "Службогонци" от Иван Вазов по случай 150-годишнината от рождението на патриарха на българската литература. Написана преди столетие, пиесата е злободневна и днес: дядо Вазов се присмива на съвременниците, а ние - на нашите бай ганьовци.

И така, Народен театър "Смешен петък" "навъртя" вече 20 години. И през цялото това време всичко се прави от любители. Поставени са над 20 пиеси от различни жанрове. Дейността на трупата не остава незабелязана и в България. След десетилетие интензивна работа Иван Боримечков получава помощ от прародината в лицето на Петко Апостолов, професионален актьор и режисьор в Сливенския театър. Отначало той е художествен консултант, после - и режисьор с поставени на тараклийска сцена пет спектакъла. И тъй като "Смешен петък" е с трайно присъствие на малкия екран, те бяха заснети и излъчени от Молдавската национална телевизия (българска програма "На буджакска вълна"). А Петко Апостолов бе удостоен със званието почетен гражданин на Тараклия - признание за неговите реални заслуги на това поприще у нас.

"Географията" на представленията е доста обширна - от Тараклия до околните български селища в Молдова и Украйна.

Напук на обстоятелствата, въпреки трудностите, "Смешен петък" - днес народен театър с доказани възможности - се налага като сериозна културна придобивка за местното българско население. Тъкмо тук му е мястото да подчертаем, че от голямо значение за по-нататъшното развитие на театъра ще е новото му положение. При активната подкрепа на председателя на районния съвет Кирил Дарманчев, кмета на Тараклия Стефан Цолов и неговия заместник Георги Танов на "Смешен петък" се даде статут и се превърна в регионален професионален театър на бесарабските българи с 13 шатни единици. За директор бе назначен Валентин Дмитриев, випускник на Кишиневския институт по изкуствата, а главен режисьор стана Иван Боримечков. Специална комисия обяви и проведе конкурс за заемане на вакантните места.

Каквото е било направено през изтеклите две десетилетия на любителската сцена - направено е. Оттук нататък ще се наложи колективът да се доказва на професионалната сцена. След "любителския период" идва по-висока мотивация за творческа изява на трупата.

Журналистът Димитър Боримечков, редактор на в. "Български глас", познат на читателите и със свои стихове, се представи на българската публика вече с няколко фотоизложби и пожъна не малко успехи. Тук поместваме само две от снимките му, свързани с културата и традициите на Тараклий.

български ХОРИЗОНТИ 1/01

КОНСТАНТИН ПОГЛУБКО - 65 ГОДИНИ

БОТЕВ И НА НЕГО ДАДЕ ПЪТ

Изваждам папката, в която съм прибрала материалите, свързани с Константин Поглубко. В ръцете ми са оригиналите на три негови статии, които сме публикували във в. "Антени". Взира се в едрия му почерк: "Една малкоизвестна страница...", "Априлското въстание", "Четата на Хр. Ботев"... Колко ли още малкоизвестни и неизвестни страници от нашата история щяха да бъдат докоснати и разкрити от неговия необикновен изследователски ум и издирвателска страст, ако бе живял поне до 65 години. И още, и още...

Разгръщам писмото му. Единоединствено. Изпълнено с творчески планове, с молба да получи от България снимки на възрожденски дейци, информация за новите публикации у нас по интересующите го теми. Включвам магнитофона. Живият му глас изпълва стаята и отново след 25 години - ме повежда по следите на Христо Ботев, на българските опълченци. Отново съм на Скаково поле, там, откъдето е тръгнала Руската армия за своята освободителна мисия. Имах най-знаещия, най-компетентния екскурзовод. И най-сърцатия, най-щедрия. Разказваше, показваше, посочваше къде, какво и кого да търся, без да спотайва и скрива нещо от своята информация само за себе си.

Така започна моят път по стъпките на Ботев - от Кишиневското летище, където ме посрещнаха двама невисоки, набити, тъмнокоси мъже.

Виждах ги за първи път. Най-малко очаквах по-възрастният да е историкът, когото боготворях и на когото бях повънила с молба само за среща... Другият се оказа бивш негов ученик, вече колега и аспирант по история и оттогава досега добър мой приятел - Николай Червенков.

Не зная до каква степен можах да осъществя съветите на ботевоведа, но мога да кажа сега, от дистанцията на времето, че журналистическото ми пътуване по местата на Христо Ботев беше едно от най-наситените и най-въълнуващи преживявания. Искрата, която припламна у нея от неговия издирвателски огън, не угасна. Където и да бъда, с каквото и да се захвана, все нещо търся, все се ровя.

Може да му се завидва на Константин Поглубко за неопикуемото чувство на радост да изровиш от пепелта на миналото нещо неизвестно, значимо и интересно. Колко ли е страдал, че не може да прави само това, та животът му се е видял черен и безполезен...

На 17 май т. г. големият родолюбец и задълбочен историк-изследовател щеше да навърши 65 години, а си отиде на 47! Колкото и да е тъжен сам по себе си този факт, има нещо по-силно от смъртта. Константин Поглубко ни остави своите изследвания, своите книги, своите ученици. Името му ще съпътства нашите познания за Ботев.

Ботев и на него даде път за изминаване по друмите на вечността.

Калина КАНЕВА



Константин Поглубко пред параклиса на загиналите в Руско-турската война 1877-1878 г., издигнат в Кишинев.

ИМЕНА, КОИТО ТРЯБВА ДА ЗНАЕМ

ПАВЕЛ КАЛЯНДЖИ

Голям принос в утвърждаването на българския език в Бесарабия. Дълги години той е инспектор (ръководител) на училищата на българските колонисти. По негова инициатива и в резултат на организационната му дейност се откриват и възстановяват училищата в българските

Калина КАНЕВА

селища след Кримската война.

П.Калаянджи с голяма упоритост и всеотдайност работи за въвеждане на българския език в Бесарабия. Затова той създава няколко сполучливи учебника: "Български буквар" (1861), "Кратка читанка за взаимните училища, наредени по постиженията на последната и най-нова метода" (1861),

"Другар за децата" (1863), "Кратка свещена история и катехизис с нужните молитви" (1863), издадени в Болград. Тези учебници били разпределени за училищата в Бесарабия и в съседните земи с българско население, а също и в българските земи. Учебниците на Калаянджи са преиздавани, а "Другар за децата" е издаден и в България (1881)

ВЕЛИЧИЕТО НА ЕДИН ТИХ ПОДВИГ

Михаил Бъчваров-Бонгар

Как неусетно се изнизаваша двадесет години от деня, в който се сбогувахме с големия родолюбец Андрей Германов - поет и писател, който

... Погаля всичко с добротата,
преди във тъмното да си отиде...

Зная, че в родината му има хора, които много по-добре го познават като поет и човек, като личност. Но въпреки това и аз ще се опитам за притуря незначителна светлина към литературния му живот, защото частица към него, напълно липсваща в творческата му биография.

След излизането от печат на първата му стихосбирка "Кълнове" (1958), по време на творческия му процес над поредната книга "Работнически влак" Андрей Германов с присъщата си упоритост потърси и намери млади хора зад граница, влюбени в магията на словото, правещи първата си крачка в литературата. С помощта на бесарабци, гостуващи от време-навреме в България - например чрез историка Константин Поглубко - той се запознава с Петър Бурлак-Вълканов, Нико Стоянов, Михаил Бъчваров

и други. Не зная, скъпи читателю, дали ще оцениш колко труд, нерви и сили вложи този талантлив българин, за да излезе от печат първата (в бившия СССР) след войната стихосбирка "Моя южна равнина" на Петър Бурлак-Вълканов!

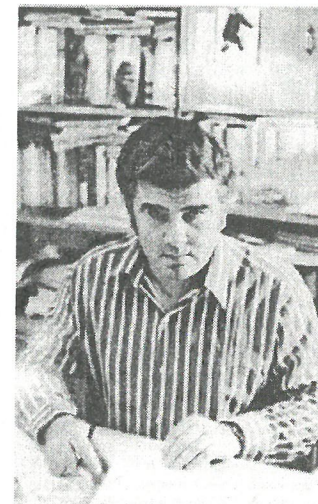
Като се замисли човек, че посочените автори никога в живота си не са учили български език в училище и Андрей Германов знаеше това, с каква непосилна задача се бе нагърбил, без да осъзнава, че става кръстник на едно ново творческо начало - българска бесарабска литература. Една след друга се появиха на бял свят книгите на Бурлак-Вълканов, Нико Стоянов, моите... Величието на този тих подвиг бе и в това, че и от двете страни (съветска и българска) партийни и държавни органи пречеха по различни начини на този процес, а понякога и напълно отричаха всичко, свързано с българите в СССР.

"Работническият влак" с творчеството на поетите от Бесарабия пристигна в България с голямо закъснение. На гарата никой не го посреща. Случайни минавачи скептично се вслушват в мелодията на

стиха, звучаща по възрожденски убедително, но архаично и дори понякога тромаво. Обаче в творчеството на бесарабските поети, както пише самият А.Германов, присъства дълбоко лирична, реалистична, философска поезия, която лека-полека става, макар и малка, но все пак забележителна част от българската...

Истина е, че на слепия трудно ще обясниш как свети слънцето, на глухия - как звучи музиката. Андрей Германов успя да очертае това явление, но само за РАЖДАНЕ и ЧУВАНЕ. И до ден днешен "тежката артилерия" на българската литература интелигентно премълчава за него, почуквайки с бастунчето си по жълтите павета на столицата, влюбено гледайки посивялата си брадичка. Точно това успя да преодолее Андрей Германов, да приобщи бесарабската поезия към иконостаса на българската литература.

Времето тече, но не остарява. Остаряваме ние - хората. Човекът е временен гост на земята, проблемите са вечни. Делото на Андрей Германов има вече десетки последователи. Макар и малко на брой, но



Андрей Германов в кабинета си

те са истински родолюбци и то не с думите, а с делата си. На пръсти ще изброя само неколцина: Александър Миланов, Тодор Копаранов, Никола Радев, Петър Лозанов... И колко още други!

Трагична, жестока истина звучи в едни от стиховете ми, нагласени на 4 май 1981 година:

... Всеки сам за себе си е болен.

Всеки сам за себе си умира...

Днес, ний, буджашките "шаечни момчета" с посивели глави и признателни сърца, с горящи свещи за упокой казваме:

"ЛЕКА ТИ ПРЪСТ, УЧИТЕЛЮ, АПОСТОЛЕ АНДРЕЙ"

и утвърден за учебник от Министерството на народното просвещение.

П.Калаянджи сътрудничи с много български възрожденски вестници, в които публикува дописки и статии. В тях разкрива теглото на българския народ през последните десетилетия на робство, живота на българските преселници, състоянието на техните училища и др.

В навечерието на освобождението на България Павел Калаянджи активно се включва в революционните прояви, като помага при създаването на четата на Христо Ботев, формирането на Българското опълчение в Кишинев. Осемнадесет дни преди подписването на Санстефанския мирен договор П.Калаянджи изпраща специален "Адрес" от името

на бесарабските българи до Великите държави, в който очертава границите и бъдещото на освободената си страна.

В освободената България П.Калаянджи усърдно се занимава с обществена и публицистична дейност. От 1881 г. издава вестник "Свободна България".

Отдавна е време това име с такъв голям принос в просвещението и изцяло

към бесарабските българи да бъде известно на нашата, българската обществена. Надяваме се, че този просветител ще стане патрон на едно от училищата в българските села. Също неговото богато педагогическо наследство трябва по най-широк начин да бъде използвано от днешните педагози, учени и практики.

Николай ЧЕРВЕНКОВ

НАУЧНИ РАБОТНИЦИ В ПОЛИТИКАТА
Д-Р ИВАН ГРЕК - ДЕПУТАТ В ПАРЛАМЕНТА

На 25 февруари 2001 г. безпартийният Иван Грек стана депутат в парламента по списъка на Партията на комунистите в Република Молдова.

Иван Грек е роден на 27 октомври 1939 г. в бесарабското българско село Гюлмен (Ярвое), Тарутински район, Украйна. Завършва Харковския институт за култура (1966 г.). Работи като главен библиотекар в Националната библиотека на Република Молдова.



През 1984 г. защитава кандидатска дисертация (доктор по история). От 1978 г. е младши, от 1988 г. - старши научен сътрудник в Института по история, а от 1989 г. е водещ научен сътрудник в Института за междунационални изследвания към Молдавската академия на науките.

Автор е на повече от 200 научни и научно-популярни публикации в Молдова, България, Русия и Украйна. Занимава се с изучаването на историята и културата на бесарабските българи през XIX-XX в., има публикации по проблемите, свързани с епохата на Българското възрождане.

Депутатът Иван Грек беше любезен да отговори на нашите въпроси:

Какво ще очакваме от новия парламент за работата му с националните малцинства?

- Приемане на редица международни и с ОНД споразумения, които се отнасят за националните малцинства. Дойде време да се приеме закон "За правата на лица, които се отнасят към националните малцинства и статута на техните организации". Предстои да се решат езиковите проблеми. Необходимо е да се напълни с конкретно съдържание законът за Гагауз-Ери. Ще бъде разработен и закон за международните отношения в хуманитарната област.

В какви насоки виждате основната дейност на българските дружества в републиката ни?

- За това много съм писал. Ето в последния VII том на поредицата "Българите в Северното Причерноморие", който излиза в БВ Велико Търново, подробно се спирам на този проблем. Бих подчертал, че главната насока е националнокултурното възрождане на етническите българи в Молдова, съхраняване на тяхната идентичност

както и индивидуално равнище, така и на диаспорно. Все повече трябва да расте в организационните роли на българската по дух интелигенция, способна да изработи и реализира програма за по-нататъшно национално-културно развитие на българите в Молдова. Българските дружества се нуждаят от материална поддръжка от страна на бизнесмените от българско потекло.

За кого гласуваха българите в парламентарните избори?

- Основно за комунистите. И по няколко причините. Партията на комунистите в Република Молдова е единствено политическо формирование, което не се намеси в разпадането на икономиката, на обществото, на самата цялост на републиката. Тя протестираше против всички, което стана в последните десет години. Спечели българите и с това, че ориентацията на партията е за независимост и суверенитет на Молдова, води борба против рулът на мълчието в БВ Велико Търново, подробно се спирам на този проблем. Бих подчертал, че главната насока е националнокултурното възрождане на етническите българи в Молдова, съхраняване на тяхната идентичност

В последно време отделя голямо внимание върху проблемите на национално-културното развитие на българите от Молдова и Украйна, на изострените междунационални отношения и актуалните въпроси в политическия живот на Молдова. В момента д-р И. Грек е ръководител на международния колектив по подготвяне на библиографски указател "Българите от Украйна и Молдова: 1750-1995".

Ученият има голям принос и в националнокултурното движение на бесарабските българи. Той разработва проектите на документите за Асоциацията на българите в СССР и е един от създателите на Научно дружество на българистите в Република Молдова. Активно участва в изработването на концепцията за културното и просветното дело на бесарабските българи.

Участвайки в политическия живот на републиката, д-р И. Грек се проявява като принципен защитник на самообитността и държавността на Молдова, против унионистските тенденции.

ритети, насочени към признаването на правата на националните малцинства и за хармонизацията на международните отношения.

Какво би трябвало да направят българската държава за своите съплеменници в Молдова?

- България преди всичко трябва да реши: иска ли тя да съхрани етническите българи в Будака като фактор на своето присъствие тук, което да има за нея геополитическо значение, или не иска това. В зависимост от отговора на този въпрос държавата следва да определи своята стратегия и тактика по отношение на българите в Молдова и Украйна.

Какви се научните Ви приоритети засега?

- Разбира се, в момента като депутат ще имам по-малко възможност да продължавам своите научни занимания. Особено като имам предвид, че работех в различни насоки. Но въпреки това ще продължа да работя над библиографския указател "Българите от Молдова и Украйна: 1850-1995 г.", над който се трудя вече няколко години като съставител и ръководител на колектива.

Интервюто взе Николай ТАНЕВ

Петър БУРЛАК-ВЪЛКАНОВ
ИЗКАЗВАНЕ ОТ
ЧЕРНИ ВРЪХ

Че не съм чужд,
И коренът ми
не е в забрава.
И не съм прекосявал
никакви страни.
По пътя стар
на първата държава
дойдох тук
да пречистя своите дни.

Че не съм чужд:
на птиците
и на небето е известно,
на погледа на Черни връх,
на костите на майки и невести
от Кортен, от Троян
с последен дъх.

А тук пред всичко
кръвта ни живо тръпне,
която впита в чуки и дръвник.
Че тя за всички:
живи или мъртви,
пролята е и в Плиска,
и Бояджик.

И нека съм в Будака,
надалече:
той още пази камчийската кама.
Защото под небето ще са вечни:
Една Родина!
Един Народ!
Една Земя!

София,
7.08.1989 г.

Мишо ХАДЖИЙСКИ

КОЗЯ ГАЙДА

В стара старина времето по нас било глухо, а мястото - гива пустош. Дето гнес са Стайковите могили, в Преславския кър, имало е извор голям и мандри овчарски имало. Но една зима овчарите повели стадата си в Каръма, там зима да зимуват. Дал беше Бог тогава хубави пасища и топли дни, сняг не паднал. Но нападнали ги татарите, та не се чува, не се видяха до ден днешен. То нали е човек, насита няма. Вълчица разкъсва овци, насити се, па отива в леговището на отмора. Кога е сита, нито е страшна, нито е зла. И агне я музи. А ние сме по-лоши от вълците: видяхме чужда земя, та Господ забравихме. По нас в Таврия вогу и пасища - сто мандри да свъртиш. Що им трябвало да ходят при татарите! Нали Кърмъка е чужда земя. Стой си тука, не се лакоми! Дал е Бог за всички хора и земи, и вогу, и пасища. Разгеле, видя им се мал-

СВОБОДНИ МИСЛИ

Георги БАРБАРОВ

- Когато вървя по небето, най-често се препъвам.
- Колко е важно да бъдеш птица - умираш в небето.
- Понякога успяваме да забравим, че сме измислени и започваме да живеем истински.
- Цял живот се заканваме да се върнем в ония краища, където никои не ни чака.
- Времето е безмилостно дори към часовниците.
- На гробищата е по-лесно да откриеш място за себе си, отколкото в живота.
- За съжаление рядко даваме думата на неказаните думи.
- Не вярвам на вестника - в него работят мои познати.
- Имаме достатъчно време да разберем, че не ни разбират.
- Подарявам свободата си - без нея се усещам най-сетне свободен.
- Закъсняват само радостните новини. Лошите пристигат по-бързо от раждането си.
- Не, аз не съм самотен - вместо тебе дойде есента.
- Заради такъв живот не си струва и да се самоубиеш.
- Искаме да бъдем близо до измислиците си - ставаме поети.
- Откъснат от корените си, човекът никога няма да се усети птица.
- Когато ми е тежко, успокоява ме мисълта, че все пак някога ще умра.
- Изворчето с това ни радва, че пее вчерашната си песен.
- Безпътницата на душата е от изобилие на пътища.
- И дърветата имат нашата участ - някои от тях се превръщат в кръстове.
- Не е трудно да се изолираш. Тежко е връщането към тълпата.
- Грешни сме, защото вярваме, че има светци.
- Гладът на едно птиче не пречи на останалите да пеят.
- Най-трудно е да откриеш онова, което не си загубил.
- Мълчанието знае толкова думи.
- За човека никъде няма място, а в градовете - дори и на гробищата.
- Всеки живее със своя правда. И я защитава с всевъзможни лъжи.

ко, та отидоха в Каръма. Изклаха ги татарите. Господ ги наказа.

Дето гнес са Стайковите могили, имало е извор голям. От три извора извират вога, та заляла къра и пасищата. Дядо Стайко бил прочут болярин, заселил се в тия места, защото земя тук имало много. Издигнал гържовище край изворите. Сам-самичък в степта - ден вървиш към изгрев, няма жива дея. Два вървиш на заход, няма жива дея. Толкоз земя дал на дяда Стайка руският цар за добрини незнайни, за дружба скритна. Пуснал дядо Стайко овците си - сто арапина ги пасли, в пет мандри не се побирали. Ако една по една ги броиш, от петък до петък ще ги броиш. Толкоз овце дал на дяда Стайка молдавският каймаканин за добрини незнайни, за дружба скритна. И пак каул не станал дядо Стайко, малко му се виждало.

Болярското гържовище било на друма, а друмът прерязвал земите на дядото. Минавали керванци по друма, отивали в Бердянка жито да продават.

Излизал дядо Стайко на друма, мито ускал, загато земята му газят - три шаха, загато конете поят на извора - два шаха. Плащали керванджи, загато земята му газят, но за водата отказвали, защото водата е от Господа, за всички Господ я дал. Боляринът се разсърдил. Запушил изворите с вълна, а отгоре сложил воденични камъни. Пресъхнали изворите, нямало ге керванджи конете си да поят.
- Бог ще те накаже - казвали му пътниците.
- Божието си е Божо, а моето мое - отвърнал боляринът.

Минал веднъж керван, козлета карали в Бердянка. Отдалеч извел керванът, в път замръкнал. Спрял ги на друма дядо Стайко, по три шаха поускал. Дали му керванджи още по три шаха, нищо не казали. Пак каул не станал боляринът, поускал още по три шаха. Да ли керванджи още по три шаха, нищо не казали и си отишли. Погледнал дядо Стайко парите, а те лъцят на месечината, като

Тодор СТОЯНОВ

Твоите съзми...
И дъжд вали -
по стъклото
на прозореца
се стича.

Ти ме питаш:
"Страшно е, нали,
да узнаеш,
че не те обичат?"

Всемир

Нощта е летище,
където кацат нашите сънища.
Денят е амфора със светлина,
от която пият нашите очи.
Слънцето е батерия,
която захранва нашите сърца.
Любовта е сила,
с която дръзваме да победим смъртта.

Обновяване

Ах, сребърното ми звънче
на мартенското ведро утро!
Върви по пътя весело момче
със звънката си песен-устрем.

Усмивха се и покрай мен се движи,
увлечено в хлапашките си грижи.

Усещам, че светът е обновен -
измит, звънтящ, запрялетен.

огън да са.

- Чудна работа! - помислил си боляринът. - Колко свят светувам, а такава пари не съм виждал.

Тръгнал да си отида, ала дочуло му се козле да блее. "Пагнало от каруцата" - помислил си дядо Стайко, па стигнал, та го хванал. Близо бил керванът, чувало се как тракат каруците, но лакомия бил дядо Стайко, не обадил на пътниците. Взел козлето на ръце, милвал го и му нареждал:

- Расни, расни, козленце, расни да пораснеш, та дядо гайда да си направя от теб.

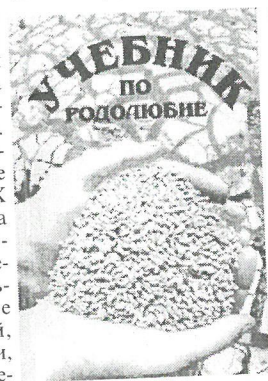
- От мене гайда я стане, я не - отвърнало козлето с човешки глас, - ала от тебе гайда ще стане.

Казало и не се видяло, а на дяда Стайка болярин жлъчката се пукнала от страх. Сутринта арапите го намерили на друма и що да видят: страшни черни змии се свили в ръцете на дяда Стайка, а пари нямало. И понеже арапите били друговерци, и "Бог да го прости" не казали.

УЧЕБНИК ПО РОДОЛЮБИЕ*

АЛЕКСАНДЪР МИЛАНОВ

Така е нарекол съставителят и редактор Нико Стоянов първата антология на бесарабската българска поезия, появила се в Кишинев преди няколко месеца. Тя наистина представя пълно поетите на бесарабските българи, творили през XIX и XX век: от Елена Мутева до Татяна Танасова - Тодорова. Като своеобразно предисловие са включени откъси от творби на светлите братя Кирил и Методий, Отец Паисий Хилендарски, Васил Априлов и Юрий Венелин. Полезно е присъствието на няколкото стиха от ненаписаната поема "Кърджали" на А. С. Пушкин, родоначалника на българската тема в руската литература, както и на няколкото фокусиращи съдбата на българските преселници стиха от Андрей Германов, изиграл важна роля в новото възрождане на поетическото слово сред бесарабските ни сънародници.

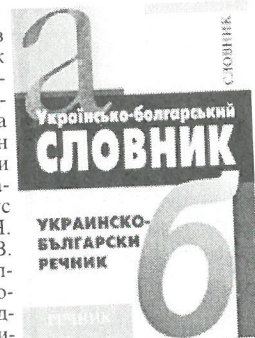


Антологията е плод на дългогодишна изследователска работа на Нико Стоянов, който в качеството си на главен редактор на в. "Родно слово" издири и представи върху страниците на вестника почти всички български поети, творили в земите на днешна Молдова и Украйна. Може доста от стихотворенията на начинателите да ни се сторят наивни, но те са родени от родолюбиви пориви и трасират пътя на онези, които създават поезия, която е неделима съставка от общобългарската литература. Няма никакво съмнение, че нашите сънародници в Молдова и Украйна и особено учителите и учениците сред тях ще посрещнат антологията като празник на българския дух. Тя ще бъде и предмет на оценка от специалисти. Би могло да се направи забележка, че при някои автори подборът не е достатъчно представителен или че библиографските бележки са непълни (например при Петър Бурлак - Вълканов), но това не омаловажава ролята на "учебника по родолюбие". Тревожното е обаче, че най-младите от включените автори са около четиридесетгодишни. За това не е виновен съставителят, но то свидетелства, че през последното десетилетие липсват условия за изява на младите дарования. Дано не вечае ново прекъсване на шафетата, която вече толкова пъти е била прекъсвана.

* Учебник по родолюбие. Поезия българска бесарабска (XIX-XX в.). Антология. Съставител и редактор Нико Стоянов. Кишинев, 2001, 192 с.

Украинско-български речник

Съвсем неотдавна в Киев се появи първият речник между двата славянски народа, съставен от К. К. Потапенко, е излязъл с помощта на родолюбивия българин Иван Плачков. Рецензенти на това толкова нужно помагало са чл.-кор. Д. Г. Билоус и д-р на филолог. науки С. Я. Ермоленко, а редактори - В. М. Куценко и О. И. Цибулска. Речникът съдържа около 20 хиляди думи и е предназначен за учащи се в университети и средни училища, а така също и за граждани, които проявяват интерес към двата езика.



* Украинско-български речник. Киев, "Либид", 2001, 288 с.

Юбилейно издание

В априлските дни на 2001 г., когато се отбелязва 180-годишнината от рождението на Георги Стойков Раковски, българската общественост има възможност да разгледа 16-странично юбилейно издание, посветено на българския Гарибалди, по определение на ст. н. с. Огняна Маждракова.

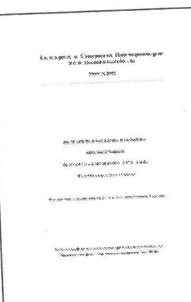
В издание с ограничен обем е трудно да се покаже богатата житейска история на такава личност като Г.С.Раковски. И все пак. Впечатляващо привлекателно като заглавие със съответно съдържание са публикациите на проф. д-р Веселин Трайков "Съвременните измерения в делото на Раковски", интерпретацията на проф. д-р Дойно Дойнов "За българското национално единство", трудът на проф. д-р Крумка Шарова под обединено заглавие "Символ и двигател".



С поднесените заглавия "Етнограф и фолклорист", "Основоположник на военнотеоретичната мисъл и строител на българските въоръжени сили", публикацията "Пръв български идеолог" и други се дава отговор на широкообхватния периметър в дейността на Г. С. Раковски.

Библиографски указател за българите в Молдова и Украйна

Обемистият том VII на великотърновското списание "Българите в Северното Причерноморие", излязъл от печат през миналата година, за много специалисти привлича вниманието с приложеното "Българите в Молдова и Украйна. Библиография. Българска книжнина (1878-1995 г.)". Съставителите Жан Колева и Дивна Гонева под ръководството на ст. н. с. Румяна Радкова от Института по история на БАН са се постарали да предложат една ретроспективна научна библиография за българите в Молдова и Украйна от средата на XVIII в. до 1945 г. Включена е литературата на български и чужди езици, издадена в България от Освобождението до 1995 г. Материалите са обособени в две части с разделителна граница 1917 г. Към Указателя е приложен географски и именов показалец, списъкът на източниците и съкращенията.



Това е първата стъпка към подготвянето на пълния библиографски указател, който ще включи литературата и от Русия, Украйна, Молдова и Румъния. (БХ)

Фамилия с герб*



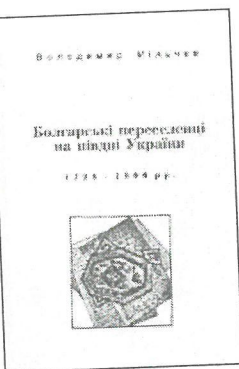
През миналата година в България излязоха от печат десетина родоведски книги, между които монографията на д-р Симеон Дочев за рода Калянджи се отличава от останалите по няколко показателя. Първият е, че досега в страната не е известна друга фамилия със собствен герб. Второ, че за предмет на описание е една известна в страната и особено сред българите от Бесарабия фамилия от възрожденски просветители и борци, които със своя труд и знания са оставили за поколенията не само писмени трудове, но и живо са участвали в освобождението на родината от турско иго. Имената на родоначалника Вачо Калянджи и неговите синове Цани и Пано, както и техните потомци Иван (Иван Степанович Иванов), Стоян и Павел Калянджи са дълбоко запечатани в националната история, още повече че те създават поколения от умни и предани на родината патриоти и оставят трайна следа за политическото, просветното и икономическото развитие на страната.

На основата на наличните архивни материали авторът е написал достоен труд, който не само може да се ползва като извор за допълнителни разработки, но и да се чете от широк кръг читатели и учат от мъжеството, всеотдайността и трудолюбието на многобройните потомци на рода. (БХ)

* Дочев, Симеон. Фамилия с герб. Родът Калянджи от Лясковец. С., 2000, 208 с. и родословна таблица

Ново за българските преселници в Украйна*

Младият българист от Запорожие Владимир Милчев (1972 г.) на база на нови документи от украински и руски архиви представя за първи път цялостна картина на формирането на българската диаспора в южните региони на Украйна през XVIII в. Успоредно се разглежда сложното социално-икономическо развитие на това население. Приносен характер има и разделът за етнокултурните процеси и църковния живот на първите български преселници в Украйна. (БХ)



* Владимир Милчев. Български преселници на півдні України. 1724-1800 рр. Київ-Запоріжжя. РА "Гандес-У", 2001, 198 стр.

Габровски шеги

- През Габрово минал турист и попитал един старец колко жители има градът.
- Това не са просто жители, сине, тук всички са габровци!
- За да получи безплатен съвет, габровец пита срещнат познат лекар:
- Докторе, какво правиш, когато имаш хрема?
- Кихам - отвърнал лекарят, който също бил кореняк габровец.
- При габровец столетник, който още пасял овцете, пристигнал журналист да го интервюира.
- Какво мляко си ял, дядо? Овче или козе? - бил първият му въпрос.
- От по-евтино, момче! - отговорил старецът.
- Габровецът:
- Келнер, под масата паднаха десет стотинки. Ако ги намериш, дай ми ги. Ако не ги намериш - задръж ги за бакшиш.
- На габровец дошъл приятел от войнишките години и той побързал да го запознае с града и да се нахвали. Накрая, стигайки пред един от новопостроените ресторанти, домакинът казал:
- Тук можеш да обядваш най-евтино, докато аз прескоча за малко до дома.
- Баща купил на сина си нови обуца. Вечерта тръгнали да отидат у свои роднини. Из пътя бащата попитал:
- С новите обуца ли си, сине?
- Да, тате.
- Крачи тогава по-нашироко! - посъветвал го бащата.
- Колко струва билет за вана?
- Два лева.
- Ето ви един лев и кажете да я напълнят до наполовината.

Анекдоти без цензура

- На среща между държавни ръководители се явил духът на Наполеон. Най-напред той се обърнал към Брежнев и казал:
- Ако имах вашите войници, никога нямаше да загубя битката при Ватерло.
След това се обърнал към Маргарет Тачър:
- Ако имах вашата желязна воля, никога нямаше да загубя битката при Ватерло.
Накрая казал на Тодор Живков:
- Ако имах вашата журналистика, никога никога нямаше да узнае, че съм загубил битката при Ватерло.
- Звънни телефонът при петричката врачка Ванга. Тя вдига слушалката и непознат глас я пита:
- Може ли човек да живее 100 години?
- Може - отговаря тя.
- А може ли да живее 150 години?
- Да - казва врачката.
- А двеста години? - пита отново гласът.
- Тодоре (за Тодор Живков става дума), ти ли си?
- Как живеете, как работите в България?
- Ами ние ги лъжем, че работим, те ни лъжат, че ни плащат!
- Бриджит Бардо дошла на гости в България. Тодор Живков се влюбил в нея.
- Кажу, какво искаш да направя за тебе? - попитал той.
- Ами нищо. Имам си и пари, и слава...
- Все пак!
- Е, добре. Отвори западната граница за три дни.
- Ах, хитруша такава! Искаш да останем сами, нали?
- Питат Радио Ереван:
- Вярно ли е, че в България има увеличение на цените?
Радио Ереван отговаря:
- Да, и продължава поради големия интерес...

15 от най-важните принципи на шопа

- Оти да се косим, като че ми мине.
- И сам да съм у трамвайо, я пак че се бутам.
- Я не сакам мене да ми е добре, я сакам Вуте да е зле.
- Колко и малко да ми плащат они, толко малко, колко съм изработил, не могат.
- Я че си запалим къщата, та да изгори на Вуте плевнята.
- Одим на работа да си починем, а дома че си доработим
- Отдека да се въртиш, гъзо ти се че е отзад.

Кога има спешна работа, легам да спим, оти ако е спешна, другите че я свършат. Ако не я свършат, значи она не е спешна.

Они ми плащат колко да не умрем, а я работим колко да не заспим.

Най-мразим да мислим.

Какво можем да работим? Можем да копам. Друго? Можем и да не копам.

Кога ми се работи, седам и чекам да ми мине.